

Nr 11**Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motion om rätt till sjukpenning utan hinder av att sjukanmälan ej gjorts.****Motionen**

I motionen 1972:461 av herr Wijkman m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en sådan översyn av reglerna för erhållande av sjukpenning att person som bevisligen varit sjuk och ej arbetat under sjuktiden erhåller rätt till sjukpenning även om anmälan till försäkringskassa inte gjorts i vederbörlig ordning.

Gällande bestämmelser

Enligt 3 kap. 10 § lagen om allmän försäkring gäller som förutsättning för rätt till sjukpenning att sjukdomsfallet anmälts till den allmänna försäkringskassan. Endast i undantagsfall kan sjukpenning utgå för tid före den dag då sådan anmälan gjorts, nämligen om hinder mött för anmälan eller eljest särskilda skäl föreligger. Dessa bestämmelser, som gällt sedan den allmänna sjukförsäkringen infördes den 1 januari 1955, fick sin nuvarande lydelse på förslag av socialförsäkringsutredningen, som i frågan uttalade (SOU 1952:39, s. 307):

Fall kan förekomma, då en sjuk underlåter att anmäla ett sjukdomsfall oaktat hinder för sådan anmälan ej kan anses ha förelegat och det likväl måste anses obilligt, att den sjuke går miste om sin sjukpenning på grund av försummelsen. Utredningen föreslår därför att sjukpenning skall kunna utgå oaktat anmälan ej skett, om särskilda skäl så föranleder. Sålunda bör försummad anmälan aldrig kunna av sjukkassa återopas, då den försäkrade vårdas å sjukvårdsanstalt och ej heller då försummelsen eljest måste anses ursäktlig och ej länt kassan till men.

Försäkringsdomstolens praxis m. m.

Bestämmelsen att sjukpenning i vissa fall kan utgå trots att sjukanmälan inte gjorts i tid har tidigare tillämpats mycket restriktivt. "Särskilda skäl" för att sjukpenning skall utgå, då direkt hinder för att göra anmälan inte förelegat, har emellertid ansetts föreligga i vissa fall då den sjukes fysiska eller psykiska förmåga att föranstalta om anmälan varit nedsatt. Däremot har inte glömska, som inte berott på sjukdomstillståndet, eller okunnighet om anmälningsplikten ansetts innefatta "särskilda skäl". Sådana skäl har sålunda inte ansetts föreligga i fall, då

den försäkrade trott att han inte behövt sjukanmäla sig, t. ex. därför att han haft läkarintyg eller därför att han felaktigt utgått från att anmälan gjorts av personal vid sjukhus där han behandlats eller av arbetsgivare. Restriktiviteten i tillämpningen har ansetts påkallad främst av det förhållandet att en försäkringskassa inte kan utöva sin sjukkontroll förrän sjukdomsfallet blivit känt för kassan. Om kassornas kontrollbefogenhet och möjligheter att i fall av missbruk dra in eller sätta ned sjukpenning ges regler i 3 kap. 17 § resp. 20 kap. 3 § lagen om allmän försäkring. Som skäl för en restriktiv tillämpning har också angetts kassornas skyldighet att undersöka förutsättningarna för rehabiliteringsåtgärder och att vid behov tillse att sådana åtgärder vidtas (4 kap. 2 § lagen om allmän försäkring).

Under senare tid har emellertid praxis utvecklats i riktning mot en mindre restriktiv tillämpning.

På försäkringsdomstolens begäran avgav *riksförsäkringsverket* den 30 juni 1970 ett yttrande till domstolen angående förutsättningarna för sjukpenning för tid innan anmälan gjorts om sjukdomsfallet. Verket uttalade bland annat att dittillsvarande praxis många gånger medfört att den som varit sjuk och uppenbarligen varit materiellt sett berättigad till sjukpenning gått miste om sådan på grund av försummad anmälan. Verket påpekade att praxis utsatts för kritik och att det ifrågasatts om inte den som styrkt arbetsförmåga med läkarintyg borde kunna få sjukpenning trots försummad anmälan. Verket, som upptagit frågan om en mer generös tolkning av begreppet "särskilda skäl" till övervägande, framhöll vidare att en grundläggande förutsättning för utgivande av sjukpenning för tid före sjukanmälan borde vara att arbetsförmågan klart dokumenterats. Härutöver borde emellertid även i fortsättningen krävas att försummelsen att göra sjukanmälan framstod som ursäktlig. Verket anförde vidare:

Huruvida ursäktlig försummelse föreligger måste bedömas från fall till fall under hänsynstagande till samtliga i ärendet föreliggande omständigheter. Uttömmande anvisningar till ledning för bedömningen torde svårligen kunna utfärdas och skulle i vart fall på ett inte önskvärt sätt kunna komma att binda försäkringskassornas prövning. Verket har emellertid övervägt vissa riktlinjer för en uppmjukning av nuvarande restriktiva praxis på området. I det följande lämnas en redogörelse härför.

a) Att anmälan försummats bör kunna anses ursäktligt om den försäkrade trott att anmälan inte erfordrats, då läkare intygat nedsättning av arbetsförmågan; en förutsättning bör dock vara att han inte tidigare åberopat samma skäl för försenad sjukanmälan.

I övrigt bör okunnighet om anmälningsplikten inte godtas som ursäkt för försummad sjukanmälan annat än undantagsvis, t. ex. beträffande utlänning där försummelsen uppenbarligen har sin grund i språksvårigheter i förening med bristande information; dylik okunnighet bör aldrig kunna åberopas mer än en gång.

b) I större utsträckning än hittills bör avseende fästas vid i vad mån sjukdomen bidragit till att sjukanmälan gjorts för sent. Även praktiska svårigheter för den försäkrade att nå kontakt med kassan bör bli mer beaktade än tidigare. Om han t. ex. har svårt att lämna bostaden, saknar telefon och inte har någon som kan hjälpa sig att kontakta kassan torde hans underlåtenhet att göra anmälan ofta få anses ursäktlig.

I detta sammanhang vill verket uttala som sin mening att försäkrad i allmänhet inte bör förvägras sjukpenning av den anledningen att anhörig eller annan ansetts kunna ombesörja anmälan. Har den försäkrade emellertid — ehuru väl i stånd därtill — inte gjort vad på honom ankommer för att underrätta kassan om sjukdomsfallet, torde ursäktlig försummelse inte föreligga. Har han å andra sidan vidtagit sådan åtgärd genom att uppdra åt annan att göra sjukanmälan, bör den omständigheten att uppdraget ej fullgöres inte medföra att den försäkrade går miste om sjukpenning. Uppdragstagaren bör dock kunna bekräfta att han erhållit uppdrag som här avses.

c) I åtskilliga ärenden har den försäkrade gjort gällande att han fått vård på sjukhus eller annan inrättning för vård av sjuka och därvid bibragts den uppfattningen att sjukanmälan skulle ombesörjas av sjukhuset eller inrättningen.

Ibland kan detta bero på felaktig upplysning av läkare eller annan på sjukhuset eller inrättningen. I andra fall kan orsaken vara att den försäkrade trots att anmälan till kassan skulle ske genom sedvanligt inskrivningsbesked, vid vård på sjukhus som avses i 2 kap. 4 § lagen om allmän försäkring trots att vården getts polikliniskt och vid vård på annan vårdinrättning trots att fråga ej varit om sjukhus i lagens mening. Är förhållandena sådana att den försäkrade kan anses ha haft grundad anledning för sin ovannämnda uppfattning bör försummelsen att göra sjukanmälan kunna anses som ursäktlig.

d) Det händer också att försäkrad åberopar att han varit av den uppfattningen att hans arbetsgivare ombesörjer sjukanmälan. Ett sådant motiv för försenad eller utebliven sjukanmälan bör ej anses som ursäktligt annat än i rena undantagsfall, t. ex. då en försäkrad är anställd hos arbetsgivare, som enligt överenskommelse med försäkringskassa tidigare gjort sjukanmälan för sina anställda hos kassan, men låtit denna överenskommelse upphöra att gälla och ej lämnat tillfredsställande information härom till de anställda.

Försäkringsdomstolen har prövat frågor om utgivande av sjukpenning för tid före sjukanmälan i ett större antal fall under hösten 1970 och våren 1971 (domar meddelade den 3 och 12 november 1970 samt den 27 april och den 4 maj 1971). Avgörandena har inneburit att domstolen i allt väsentligt godtagit den liberalare bedömning som riks-försäkringsverket gett uttryck för.

Tidigare riksdagsbehandling m. m.

Vid 1970 års riksdag väcktes en motion av i huvudsak samma innehåll som den nu ifrågavarande. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 87 hänvisade *andra lagutskottet* till försäkringsdomstolens i november 1970 meddelade domar och till riks-försäkringsverkets yttrande, vilka

tillställts de allmänna försäkringskassorna. Utskottet avstyrkte ifrågavarande motion med hänvisning till att syftet med denna torde ha blivit tillgodosett genom den utvidgade tolkning som kommit till stånd.

I *Justitieombudsmännens år 1972 avgivna ämbetsberättelse* (s. 493) redogörs för ett fall, där fråga uppkommit huruvida sjukpenning borde utgå trots att anmälan om sjukdomsfallet gjorts först efter sjukperiodens utgång. Vid ärendets avgörande anförde JO Bexelius bl. a.:

Praxis, som ytterst bestämmes av försäkringsdomstolens domar, ger mycket litet utrymme för avsteg från kravet på anmälan. Med hänsyn till konsekvenserna för försäkringskassorna av en ändring av praxis, som tillkommit i kontrollsyfte, anser jag olägenheterna av nämnda praxis inte vara sådana, att det finns tillräckliga skäl för mig att genom framställning till Kungl. Maj:t eller riksdagen ta initiativ till en lagändring.

Utskottet

I förevarande motion behandlas frågan om rätt till sjukpenning för tid innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts till försäkringskassan.

Som förutsättning för rätt till sjukpenning gäller bland annat att anmälan om sjukdomsfallet gjorts till försäkringskassan. Endast i undantagsfall kan sjukpenning utgå för tiden innan anmälan gjorts, nämligen om hinder mött för anmälan eller om eljest särskilda skäl föreligger. Bestämmelserna har tillkommit främst i syfte att göra det möjligt för försäkringskassorna att utöva den sjukkontroll som kan anses erforderlig.

Motionärerna anser det otillfredsställande att fall kan förekomma då sjukpenning inte utgår trots att de materiella förutsättningarna för erhållande av sjukpenning är uppfyllda. Det är enligt motionärerna stötande att en person, som av glömska eller okunnighet om anmälningsplikten försummat att anmäla sjukdom, kan gå miste om ersättning trots att han kan bevisa att han varit sjuk och inte arbetat. Motionärerna hemställer om sådan översyn av ifrågavarande regler att rätt till sjukpenning kan medges i nu angivna fall.

Bestämmelsen att "särskilda skäl" skall föreligga för att sjukpenning skall utgå i sådana fall, då anmälan inte gjorts och hinder att göra sådan inte förelegat, har i praxis tidigare tillämpats restriktivt. Glömska har inte godtagits som skäl för utebliven anmälan, om inte glömskan berott på sjukdom. Inte heller har okunnighet om anmälningsplikten ansetts innefatta "särskilda skäl". Under senare tid har emellertid en väsentlig uppmjukning av praxis skett. Försäkringsdomstolen har prövat frågor om utgivande av sjukpenning för tid före sjukanmälan i ett antal fall, som avgjorts i november 1970 och i april och maj 1971. Domstolen har i dessa avgöranden i allt väsentligt godtagit de riktlinjer för en mjukare bedömning, som dragits upp av riksförsäkringsverket i ett till

domstolen den 30 juni 1970 avgivet yttrande. I yttrandet framhåller verket, förutom att den grundläggande förutsättningen för rätt till sjukpenning före sjukanmälan alltså bör vara att arbetsförmågan klart dokumenterats, att det även i fortsättningen bör krävas att försummelsen att göra sjukanmälan framstår som ursäktlig. Som exempel härpå anges fall då den försäkrade trots att anmälan varit obehövlig därför att läkare intygat att arbetsförmågan varit nedsatt. Härvid bör dock förutsättningen vara att vederbörande inte tidigare åberopat samma skäl för sin försummelse. Ett annat exempel gäller försäkrad som vårdats på sjukhus och därvid fått den uppfattningen att sjukanmälan gjorts genom sjukhusets försorg. I sådana fall bör enligt verket försummelsen anses ursäktlig om den försäkrade kan anses ha haft grundad anledning till sin felaktiga uppfattning.

Vid 1970 års riksdag väcktes en motion med samma syfte som den nu ifrågakommande. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 87 uttalade andra lagutskottet, med hänvisning till riks-försäkringsverkets yttrande och försäkringsdomstolens i november 1970 meddelade domar, att syftet med motionen torde ha blivit tillgodosett, varför utskottet avstyrkte bifall till motionen.

Utskottet, som konstaterar att den redan tidigare påbörjade uppmjukningen av praxis ytterligare befästs genom försäkringsdomstolens avgöranden under 1971, anser att riksdagen saknar anledning frånga den ståndpunkt riksdagen intog till den vid 1970 års riksdag framlagda motionen i samma ämne.

Utskottet hemställer därför

att riksdagen avslår motionen 1972:461.

Stockholm den 7 mars 1972

På socialförsäkringsutskottets vägnar

TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson (s), Carlsson i Vikmanshyttan (c), Lundberg (s), Ringaby (m), Karlsson i Ronneby (s), Magnusson i Nennesholm (c), Persson i Stockholm (s), Mundebo (fp), fru Håvik (s), fröken Pehrsson (c), herrar Marcusson (s), Björck i Nässjö* (m), Olsson i Stockholm (vpk), fröken Bergström (fp) och herr Signell (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

